

Milada Záborcová: Fenomén smrti v české literatuře 20. století

(disertační práce z oboru česká literatura)

(posudek školitele)

Milada Záborcová splnila všechny studijní povinnosti doktorského studijního programu, během studia se aktivně zapojila do odborného života svými publikacemi i účastí na vědeckých konferencích, úspěšně vyučovala volitelné semináře na ÚČLLV a nyní odevzdala svoji disertační práci, kterou předkládá k obhajobě. Jde o práci, která si vědomě a cíleně zvolila tematiku na pomezí literatury a dalších humanitních či společenských vědních oborů. Reprezentace smrti v literatuře evidentně implikují i přístupy filozofické, antropologické, medicínské a jiné. Zároveň toto literární téma patří k nejrozšířenějším: motiv smrti lze vysledovat takřka ve všech literárních dílech, ať už explicitně textově, či implikovaně, prostým autorsko-biografickým pozadím. Asi i z tohoto důvodu byla tématu/toposu/motivu smrti v české literární historii věnována pozornost spíše parciální, zkoumající maximálně dobový výskyt, jedno autonomní autorské dílo nebo jeden konkrétní text. Cílem disertace Milady Záborcové proto bylo pokusit se o vývojově pojaté „dějiny smrti“ v české literatuře 20. století, s akcentem na období od 10. let po léta 40. a s přesahem do let šedesátých. Při tomto pojetí je pochopitelné, že si nemohla nárokovat celostnost takového projektu. Volila nicméně, a zdá se mi, že smysluplně, materiálově textový přístup, kdy od konkrétní textové analýzy odvozuje některá zobecňující pozorování, namísto aby přejala či dotvořila některou z teoretizací (např. Blanchot) a tu pak ilustrovala na vybraných textových analýzách.

Rysem její práce je i výrazný výkladovo-průvodcovský přístup, který jako by vycházel z pedagogické zkušenosti. Analyzované texty situuje do autorských i širších dobových souvislostí; nepreparuje z textů izolované elementy s explicitní tematikou smrti, ale přistupuje k nim z pozice proponovaného celku, v němž se tyto elementy váží na jiné prvky textu i autorského díla či žánru. Proto práci vybavila i stručným nástinem vývoje chápání smrti v kulturách předchozích epoch, proto nesměřovala v závěru k maximálním teoretizacím prozkoumaného materiálu. Je patrné, že některé textové koncepty se tomuto výkladu poddávaly lépe než jiné, že někdy jí sledovaná problematika umožnila dobrat se zcela originálních pozorování, zatímco jinde nacházela a vyjadřovala víceméně očekávané, obecně již známé. Za cennou však považuji právě onu celostnou vývojově koncipovanou výkladovou linii, již se daří udržet koncentraci na problematiku témat/toposů/motivů smrti či umírání, aniž

by odbíhala k jiným trsům textové struktury či k dalším souvislostem, jež se na zkoumanou problematiku váží jen zprostředkovaně.

Práce se mi jeví smysluplná právě ve svém celku, jenž vznikl z vsutku pečlivé obeznámenosti s materiálem i z rozhodnutí postupovat induktivně, od jednotlivostí k celkům jistých období či autorských tematik, žánrů či poetik. Je evidentní, že tento typ práce – tím, že vždy půjde o přístup synekdochický, jakoby v duchu antologie – se pootevívá výtkám jak ohledně materiálové selekce (proč tam ten a ten je a ten zase ne?), tak i ohledně metodiky: samotné vymezení rozdílu mezi tématem smrti a motivem smrti by jistě vydala na celou disertaci. Cílem práce Milady Zábrcové – tak jak svůj projekt v původní představě napsala a jak jej poté i realizovala – však bylo zaměření na „příběh“ smrti v dějinně vývojových celcích. Myslím, že v rámci tohoto zaměření předložila práci, která má právo na to, aby byla obhajována a já tuto disertační práci jako školitel k obhajobě doporučuji.

V Praze dne 17. 7. 2007

Doc. PhDr. Petr Bílek, CSc.